

A Katekézis Direktórium

Egy korszakváltás témái és napjaink katekézisének új szempontjai

SERFŐZŐ LEVENTE

Gál Ferenc Egyetem, Szeged (HU)
serfozo.levente@gfe.hu

Title: *The Directory for Catechesis: Themes of a Change to a New Era and New Aspects of Today's Catechesis*

Abstract: *The Catechesis, as an indispensable part of the preaching of the Word, is facing new social, anthropological and methodological challenges. The new Directory for Catechesis, published in 2020 by the Pontifical Council for the Promotion of the New Evangelization, is the most authoritative catechetical document of our time. In its themes, problems and aspects, it can be seen as a directory for a new era. We find new thematic elements such as the ecological crisis, original beauty, missionary conversion, an inclusive catechesis for migrants and digital culture as the new missionary continent. The Directory's teaching enriches the inquiry into catechetical identity and leads us from the preaching catechist to the concept of the missionary disciple.*

Keywords: *catechesis; mission; evangelization; change of era.*

Ötven évvel az Általános Kateketikai Direktórium és huszonöt évvel a Katekézis Általános Direktóriumának megjelenése után, 2020. március 23-án megjelent a XXI. század első, egyetemes szintű kateketikai dokumentuma. A Katekézis Direktórium,¹ az Új

¹ ÚJEVANGELIZÁCIÓ PÁPAI TANÁCSA: KD

Evangelizáció Pápai Tanácsa által szerkesztett, az egész katolikus egyház számára írt irányelvek és tanítások összessége, éppen a világvárvány kezdetén jelent meg, így bemutatását és jelentőségét a Covid-19 erősen korlátozta. Magyar nyelvű fordítása 2022-ben készült el, majd ugyanebben az évben a Nemzeti Kateketikai Kongresszus programjaként mutatták be. A direktórium tágabb értelemben az evangelizáció, szűkebb megközelítésben a katekézis és a hitoktatás szolgálatában fogalmaz meg alapvetéseket, kiemeli a címzettek, a felelősök szerepkörét, tárgyalja a generációs karaktereket, az egyes korosztályokhoz alkalmazkodó módszertani elemeket, a katekéta identitásának kérdéskörét, valamint számol a korunkat kulturálisan meghatározó kontextusokkal is. A kiemelt témákon túl új hangsúlyok és területek is helyet kaptak, mint pl. a digitális kultúra, a teremtésvédelem, vagy a kériumatikus igehirdetés prioritása.

A direktórium teológiai háttere

Az itt megfogalmazott irányelvek egy hosszú, összetett folyamatnak – melyet nevezhetünk bátran kateketikai fejlődésnek – a kiforrt eredménye. Minderre azért is volt szükség, mert az elmúlt fél évszázad olyan új evangelizációs és lelkipásztori lehetőségek gazdag időszaka volt, melyek a hitoktatást és a nevelés ügyét szinte provokatív módon mozdították ki a holtpontról. Új társadalmi, generációs helyzetek jelentkeztek, melyek az igehirdetés oldaláról válaszokat, módszereket, vagyis új utakat kívántak. A módszertan tudásközpontú kereteit szétfeszítették az egyre inkább előtérbe kerülő antropológiai és lélektani szempontok. Korunk ezen kérdéseire, a pápák számos írása, enciklikája, apostoli buzdítása irányt mutattak és mutatnak ma is.

A most megjelent direktórium háttérében nem csupán egy néhány éves előkészületi munkát értékelünk, gyökerei visszavezetnek egészen a II. Vatikáni Zsinatig, mely a XX. század

legmeghatározóbb egyházi eseménye volt, s egyben az evangelizáció egy új szakaszának a gyújtópontja. A Zsinat pasztorális tavaszt hozott az egyházba, és ezzel együtt a hit továbbadásának módszereire is hatással lett. Jelen direktórium ezt az „újat” tárja az egész egyház elé, összegzi az elmúlt évtizedek kateketikai kezdeményezéseit, és épít mindarra, amit a zsinati atyák megerősítettek: „kibontakoztatni Krisztus küldetését a világban”.²

Az evangélium hirdetésére minden megkeresztelt ember meghívást kapott, ezért az egyház missziója a személyes elköteleződésben fejeződik ki, az ige hirdetésével pedig elő kell állnunk, akár alkalmas, akár alkalmatlan. A misszió során nem zárhatjuk ki teljesen az emberi tényezőket sem. A küldetés megélése irányt, utat, szempontokat, módszereket, eszközöket kíván, melyeket az Egyház egy ilyen dokumentum formájában, csokorba gyűjtve nyújt minden katekétának. A direktórium összességében hozzájárul az evangélium hirdetésének teológiai kereteihez és módszertanához, célja a katolicitás megélése és megtapasztalása, valamint segít megmaradni az egyház lelki és tanítói egységében.

Az új direktórium integratív módon dolgozza fel az elmúlt évtizedek kateketikai és evangelizációs eredményeit. Mint az 1971-ben megjelent Általános Kateketikai Direktórium és a VI. Pál által megírt Evangélium Nuntiandi (1975), a katekézis útját évtizedekre meghatározó Catechesi Tradendae (1979), az első egyetemes szinten kiadott Katolikus Egyház Katekizmus (1993), a millennium evangelizációját meghatározó Katekézis Általános Direktóriuma (1997), valamint a pápák és a Tanítóhivatal gazdag tanítása.

² AG 5., Bár a katekézis és az igehirdetés a zsinati atyák számára végig aktualizált téma maradt, mégsem született olyan dokumentum, mely a kateketikai folyamatokat részleteiben is tárgyalta volna. A II. Vatikáni Zsinat tanításának egészét tekintve, ugyanakkor számos helyen hivatkozik az igehirdetés, a katekumenális út vagy a katekézis sürgető megújítására. Vö. CD 14. 44., SC 3. 56. 109., AG 17. 19. 39., GE 2. 4.

Az Evangélii Gaudium mint inspiráló erő

Közvetett módon ugyan, de igaz, hogy a most megjelent mű valójában két pápa tollából született. A direktorium előkészítésével megbízott Új Evangelizáció Pápai Tanácsát XVI. Benedek pápa 2010-ben hozta létre, majd három évvel később, 2013-ban – a korábban Klérus Kongregáció által kezelt – katekézis ügyét az új szentszéki tanács munkájára bízta. A katekézis és az igehirdetés témája Benedek pontifikátusa alatt több szempontból is prioritást kapott, sőt világossá tette, hogy az evangelizáció és a katekézis csakis egységben értelmezhető. Ekkor jelent meg a *Youcat*, a katolikus egyház ifjúsági katekizmusa, de a gyors és mély változásoktól jellemzett történelmi időkben, az igehirdetés útjait keresve, 2012-ben Ratzinger Szinódust hívott össze. A folyamat egyik állomásának Az új evangelizáció a keresztény hit továbbadására címmel tartott püspöki tanácskozás apostoli buzdítását tekinthetjük, melynek szerzője már a 2013 márciusában megválasztott argentin bíboros Jorge Bergoglio lett.³ Az apostoli buzdítás – mely a szinódust összefoglaló pápai írás – elsősorban magára az aktuális tanácskozás részleteire reflektál, ám ez esetben az Evangélii Gaudium Ferenc pápa egyház és jövőképeinek programdokumentuma lett. Témánk szempontjából az *exhortatio apostolica* jelentősége abban áll, hogy a pápa szemlélete, kérdései áthatják az egész direktoriumot, gazdagítva ezáltal a posztszinodális dokumentum teológiai alapozottságát. Ez a pasztorálteológiai kritérium világossá teszi, hogy a katekézist továbbra is az evangelizáció folyamatában kell elhelyeznünk.

A három részre tagolt direktorium összesen 428 pontjában megtaláljuk a Ferenc pápa által kiemelt fogalmakat is, a katekézis háttérében szükségszerű módon jelenlévő egyház és jövőképet,

³ A Szinódust előkészítő dokumentum SINODO DEI VESCOVI XIII ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA, La nuova evangelizzazione per la trasmissione della fede cristiana. Lineamenta, LEV 2011., valamint az azt követő apostoli buzdítás, mely magyar nyelven is megjelent: FERENC PÁPA: *Evangélii Gaudium*. Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása.

valamint olyan új hangsúlyokat, mint a pasztorális megkülönböztetés vagy irányváltás (297, 420), a változások kora helyett a sokkal nagyobb súllyal bíró korszakváltás (38, 319), a missziós átalakítás (297), irányváltás (231) vagy kilépés (49) kifejezéseket.

A szemléletváltás, melyre az Evangélii Gaudium inspirál, olyan alapvető fogalmakat is érint, mint maga az evangelizáció, mely „nem egy terület elfoglalását jelenti, hanem lelki folyamatok elindítását az emberek életében” (43).⁴ A direktorium egyházképe a struktúrák és a dinamikák újragondolását és reformját sürgeti (40), a szinodális egyház meghallgató és nem csupán meghalló attitűdjét kívánja (289). A katekézis helyét pedig a missziós kreativitásban és irányváltásban növekedő plébánia életébe ágyazza bele. Az apostoli buzdítás, mint a direktorium teológiai háttere, a Ferenc pápa szótárában oly jelentőséggel bíró kísérést is az egyház és a katekézis egyik újra felfedezett módszereként ajánlja, mely a hitben való növekedést és annak érlelődését képes szolgálni (113).⁵

A katekézis gazdag és dinamikus jellege

A katekézis szó a görög „katéchein” kifejezésből ered. Tágabb értelemben vett jelentése igehirdetés, tanítás, hitelmélyítés, mely az évszázadok során több formát is öltött, igazodott a kor nevelési hagyományához, az egyházi és a szociokulturális körülményekhez, ám célja minden esetben az maradt, hogy segítse a Jézus Krisztussal kialakított személyes kapcsolat kibontakozását, valamint az élő hitre való eljutást. A katekézis olyan jó hír, amittől az ember élete megváltozik, esemény, ami alapvető döntést és változást idéz elő. Napjaink hitoktatása nem kevesebbet tűz ki célul, mint megtérésre hívni, bevezetni és beavatni az Egyház életébe.

⁴ EG 69.

⁵ EG 169-173.

A most ismertetett dokumentumban egy gazdag katekéziszfogalommal találkozunk. Fontos kiemelni, hogy nem tartalmában mutat változást, hanem hangsúlyában. Olyan új elemeket kapcsol a katekézishez, mint a városi vagy a digitális tér magányában (periférikus területeken) megvalósuló hitébresztés és evangelizáció, vagy az ökológiai kérdésekre reflektáló, az élet védelme és a bioetika morális kérdéseit feldolgozó katekézisforma, illetve a humanizáló katekézis, mely képes felismerni az emberi tapasztalatban Isten szeretetének és meghívásának jeleit.⁶ A hitre nevelés és a hit elmélyítésének útját dinamikus és összetett valóságként tárgyalja, így a katekézis „kísér, nevel, formál a hitben és a hitre, bevezet a misztérium ünneplésébe, megvilágítja és értelmezi az életet”.⁷

Kérügma, műsztagógia, misszió

Hosszú évszázadokon keresztül a nevelésnek és a hitoktatásnak létezett egy természetes iniciációs ritmusa. Az emberek először a családban, majd szűk társadalmi és kulturális környezetben találkoztak az evangéliummal. A hagyományosan keresztény értékekre épülő világ berendezkedése mára megváltozott, helyette a főáramlat egy ideológiailag pluralista, sok esetben határozottan nem keresztény gondolkodásmód lett.⁸ Isten léte, a Názáreti Jézus tanítása, sokak számára nem tényező többé. Ilyen és hasonló körülmények láttaták meg az „evangelizáció új korszakát” és hívták életre az új evangelizációt, mint kifejezést.⁹ A cél nem

⁶ KD 252. Vö. 354–393.

⁷ KD 55.

⁸ EIE 9.

⁹ Az evangelizáció, mint kifejezés új, a XX. század teológiája kezdi el tudatosan használni, de bibliai gyökerekkel és tartalommal bír. A prófétálás, Isten országának a meghirdetése, a megtérésre való meghívás, valamint Jézus Krisztus halálának és feltámadásának apostoli kérügmája, az evangelizáció tartalmát képezik. Vö. KASPER, W., La sfida della nuova evangelizzazione. Impulsi per la rivitalizzazione della fede, 28–36. A két fogalom ugyanakkor időben és teológiai értelmezésében is közel áll egymáshoz. Az „evangeli-

kevesebb, mint új módon elmondani és megélni az evangélium üzenetét, vagyis az új evangelizációnak reményt és perspektívát nyújtó választ kell felkínálnia korunk új kérdéseire. Ez az evangelizációs igény, melyre az egyháznak válaszolnia kell, „egy olyan katekézis szükségességére világít rá, amelyet következetesen kérügmaticusnak lehet nevezni”.¹⁰ A kérügma alatt az első hirdetést, az első találkozást értjük, amelyben megtörténhet a hitébresztés, majd ezt követi a szoros értelemben vett katekézis, a hit tartalmának megismerése és a hit elmélyítésének folyamata.¹¹ A kérügma a Názáreti Jézus személyes szeretetének, szenvedésének, halálának és feltámadásának meghirdetése, melyről elsőként az apostolok beszéltek. Az evangelizáció minőségi értelemben első és lényeges eleme, az új direktórium és az Evangelii Gaudium alapján már nem csupán tartalmi szempontként érvényesül, hiszen a kérügmaticus jelző magában hordozza a folyamat stílusjegyet is. Az evangélium hirdetését a közelség és a kiegyensúlyozottság erejével, vonzó, örömteli és magával ragadó módon kell végezni. A kérügma alatt nemcsak a hit tartalmát, az evangelizációban betöltött első helyét értjük, de joggal tekintjük egy minőségi kritériumnak is, melyet mérlegelés nélkül beépíthetünk a katekézis jelen gyakorlatába.

Minden gyakorló katekéta tapasztalja, hogy a hit továbbadásának hagyományos formái átalakultak és a vallási ismerethiány óriási méreteket ölt. A szentséghez járuló felnőttek és fiatalok jó része nem tapasztalta meg az első találkozást a Názáreti Jézussal, nincs egyház vagy liturgikus élménye. Fel kell fedezni újra a hit

záció új korszaka” kifejezést VI. Pál az Evangelii Nuntiandi apostoli buzdításában fogalmazza meg először. Vö. EN 2., Az „új evangelizáció” pedig II. JÁNOS PÁL PÁPA teológiájának egyik központi terminusa, melyet egy Lengyelországban elmondott homíliájában fejtett ki először. Vö. Omelia durante la santa Messa nel Santuario della Santa Croce a Mogila (Polonia)

¹⁰ KD 57.

¹¹ Fontos leírni, hogy a *kérügma* mint görög kifejezés tágabb értelemben felhívást, kiáltást jelent. Az újszövetségi jelentése Isten üzenetének hírüladása, egy személyről vagy eseményről szóló beszéd, tanúságtétel, mely személyhez, személyekhez szól. A kérügma középpontjában a Názáreti Jézus személye áll. Vö. EG 164

útját, a katekumenátus lépéseit, a szakrális szimbólumok, liturgikus jelek és események jelentőségét, valamint bölcs mérlegeléssel össze kell kapcsolni a hit tartalmi, személyes és élménydimenzióit. Az evidenciák világában a katekézisnek be kell vezetnie a műstéroinba, vagyis Krisztus misztériumába, ami nem az adott egyértelműséget, hanem a felismerés emmauszi útját jelenti. Ennek következtében a hitoktatásnak műsztagógikus jellegűnek kell lennie, amely átjárja az egész nevelési folyamatot, így a kettő – az első és a folyamatos katekézis – egységet alkothat.

A kiemelt karakterek közül a harmadik az igehirdetés missziós szemlélete, mely a katekézist magát mint kilépő tevékenységet értelmezi. Kontinensünk és benne a közép-európai régió missziós helyzetben van, ám a technikánk és a módszervilágunk sok esetben csak egy szűk keresztény közeget tudnak megszólítani. Ferenc pápa hangsúlyozza, hogy lelkipásztori és missziós megtérésre van szükség, „amely nem hagyhatja a dolgokat úgy ahogy vannak.”¹² Mindez a hitoktatás egészét is érinti, melyben a leghatékonyabb út a martyria, vagyis a tanúságtétel. A direktórium kiemeli, hogy a katekézisnek missziós jellemzőkkel kell megvalósulnia, mely a tanítványi létre és a martyria megélésére készít fel.

A korszakváltás új kérdései

Minden kor társadalmi berendezkedése, egzisztenciális kihívásai, az éppen aktuális főáramlat mélyen meghatározták és ma is befolyásolják az egyház evangelizációjának útját és stílusát. Bizonyos értelemben maga a világ – melyben az egyház él és az idők jeleit értelmezi – pályát kínál az igehirdetésnek, válaszokat provokál és prófétai iránymutatásra ösztönöz. Az egyház Isten vándorló népe, melynek a történelem során krízisekkel és lehetőségekkel kell szembenéznie. Ezt aktualizálja a Ferenc pápa által megfogalmazott korszakváltás gondolata, mely a direktórium számára is

¹² EG 25.

új, kiemelt témákat kínált. Az alábbiakban természetesen csak a legrelevánsabb területeket emeljük ki, mint az ökológiai válság, a digitális és urbanizált terület missziója, a via pulchritudinis evangelizációs lehetőségei, a szegényekkel való törődés prioritása és az elvándorlók katekézise. A most felsoroltak nem csupán témákat jelölnek, hanem kérdések és módszerek sorát érintik, a korszakváltás új kérdéseit és evangelizációs lehetőségeit kínálják fel a katekézis számára.

Teremtésvédelem, mint a „zöld” katekézis

A kateketikai tevékenységnek ereje van, lelkesítő és megújulásra hív. A jelen direktórium a hitoktatás új dimenzióit emeli ki. Ilyen a dokumentum sokat tárgyalt ökológiai szempontja is, mely a társadalom rétegein és a generációkon felülemelkedő közös felelősséget érinti. A nevelés keresztény értelmezése szerint a katekézisnek az egész embert kell nevelnie, az élet minden területét hivatott érinteni, így felelőssége az erkölcsi és szentségi élet mellett a környezettel való kapcsolatra is kiterjed. Ennek okát maga a direktórium tárja elénk: „Míg a technika és a tudomány fejlődése az emberi lélek nagyságát fejezi ki, addig ezt az óriási fejlődést nem kísérte az ember növekedése felelősségben, értékekben és lelkiismeretben”.¹³ Mindezek fényében nem szabadna idegennek tűnjön az a kifejezés, amit némi kreativitással zöld katekézisnek nevezünk. A fogalmat nem ideológiai, hanem a teremtett élet oldaláról közelítjük meg. A hitre nevelésnek – kinyilatkoztatott igazság mentén – szükséges kifejtenie a teremtett világ iránti szeretetet és felelősséget: egy új ökológiai nevelésre és lelkiiségre van szükség, írja Ferenc pápa.¹⁴

Amint a természet sok tekintetben ki van szolgáltatva az ember kizsákmányoló magatartásának és elpazarolja a teremtett világ értékeit, ugyanígy emberek sokasága él olyan perifériákon,

¹³ KD 381. Vö. LS 105.

¹⁴ LS 202.

ahol az emberi méltóság szégyent szenved. Eredetét tekintve a teremtett világ és benne a teremtés koronája harmóniában teremtett, ezért a teremtett világ és az ember léte, az egység és a felelősség oldaláról együtt értelmezendő. Az egységben látás segíthet megérteni, hogy az öröm és fájdalom mindkét valóságban jelen van, ezért „szükséges meghallanunk a föld kiáltását, mely szoros kapcsolatban van a szegények kiáltásával.”¹⁵ Egy ilyen – a teremtésvédelemre irányuló – lelkeség, az emberre és az élő világra érzékeny katekézist szorgalmaz.

A digitális és urbanizált környezet evangelizációja

Az új szempontok között érdemes megállni a digitális térben történő evangelizáció mellett, mely napjainkban komoly veszélyek és lehetőségek között valósul meg. Annak ellenére, hogy az online tér átrajzolja és sokszor hamis képet fest a valóságról, egy olyan kommunikációs teret kínál, melyet nem lehet megkerülni. Még korábban földrajzi értelemben alakultak ki missziós területek, ma az online tér lett az az új missziós kontinens. Az online katekézisre és evangelizációs formákra úgy tekintünk, mint eszközökre és hidakra, melyek végső célja átvezetni az embert egy offline, személyes, valóságos közösségbe: „a like-ok táplálta magányos világból a személyes és közösségi életbe.”¹⁶ A digitális kultúra arra ösztönzi a katekétát, hogy újra tisztázza az új generációk számára az igehirdetés nyelvezetét, fogalomtárát és felkínálja számára a megújult emberré válás útját. Ez utóbbi esetben a növekedés és a fejlődés útja kikerülhetetlen tényezőként számol a digitális kultúra elmeivel, melyek következményekkel járnak a személyiségfejlődés, a kapcsolati kultúra és a tanulás folyamatára is. A katekézisnek ilyen körülmények között is perszónálisnak,

¹⁵ KD 382.

¹⁶ KD 370.

vagyis személyesnek kell maradnia, egyszerűen azért, hogy „alanyként növekedjünk és ne tárgyá váljunk”.¹⁷

A digitális térben végzett misszió mellett megjelenik egy másik sajátos katekézistér: az urbanizált környezetben élők evangelizációja. Mindez nem kellene újdonságot jelentsen, hiszen az első századok keresztény közösségei a pogány városok életreibe növekedtek, és ma a város, mint élettér és pasztorális környezet ismét felértékelődött. A város sok esetben kihívást, pasztorális átalakulást, új lehetőségeket rejt magában, de mindezek ellenére az újevangelizáció módszerei mégis itt törnek igazán utat maguknak.

A lelkipásztori gyakorlat és a katekézismodellek szempontjából különbséget kell tennünk a multipoláris metropoliszok, valamint a közép-európai városok és a vidéki városias környezet között. Az első esetben a város „nem egy üres puszt, se nem parlagföld, hanem olyan hely, ahol Isten »jelen van« és népe életének aktív főszereplője”.¹⁸ Utóbbi viszont még hordozója a tradicionális vallásos élet jegyeinek és a személyes kapcsolatok hálója is kézzelfogható. Ugyanakkor igaz, hogy bármelyik városról is beszéljünk, ahol a kulturális modelleket már nem a keresztény közösség állapítja meg, az evangélium meghirdetésének új, innovatív, ima- és közösségi terekre van szüksége.¹⁹ A sokszínűség nem harcos lelkipásztorkodásra kell ösztönözzön, ehelyett a direktórium reménykeltő, kreatív és kérügmatis katekézist szorgalmaz, mely szembe mer nézni a valós kulturális kihívásokkal. Itt bátor, dialógusra épülő, kapcsolódásra képes, kezdeményező és a tanúságtételben kibontakozó evangelizációra van szükség.

¹⁷ KD 372.

¹⁸ Vö. BERGOGLIO, J.: Isten a városban; továbbá lásd *Discorso del Santo Padre Francesco ai partecipanti al Congresso Internazionale della Pastorale delle grandi città*.

¹⁹ KD 328. Vö. EG 73.

A diakónia mint a katekézis hitelességének kritériuma

A szegények szeretete mindig is az egyház hagyományának része volt, mégis Ferenc pápa megválasztásával együtt az irántuk tanúsított figyelem különös módon is felértékelődött. A szegénység, a pápa által tartott homíliák, üzenetek, beszédek és katekézisek szövegeiben prioritásként szerepel. Ez a rendkívüli odafordulás aktív teológiai érdeklődést, valamint az elmúlt tíz év alatt konkrét cselekedetek sorát váltotta ki az egyházban.²⁰ Ennek fényében a jelen dokumentum sem tud, és nyilvánvalóan nem is szándékozik kitérni a probléma elől. A korszakváltás direktóriumának részeként (385-388) találkozunk az egzisztenciális periféria,²¹ a szegények, üldözöttek és a selejt kultúra áldozatainak kérdéskörével, akiket tudatosan nem hívunk témának vagy szempontnak, hiszen a szegényekben Krisztus arcát látjuk és Krisztus hangját halljuk.

Az ige hirdetés közvetett feladatát vállal a szegények szolgálatában, hiszen katekézis alatt értjük az egyház életébe, így azon belül a szegények szolgálatának gyakorlatába való bevezetést is. A szolidaritást kifejező diakonális katekézis, elméleti és praktikus nevelést feltételez, melynek egyik célja, hogy a Biblia üzenetét és az egyház tanítását elköteleződéssé formálja. A diakónia egyszerre szólítja meg a szív és az értelem világát, mint szeretetszolgálat és tapasztalati katekézis együtt segítheti a személyes hivatás, az elköteleződés érlelődését, és a társadalmi kérdések iránti érzékenység kialakulását. A diakónia megélése maga a hitelesség kritériuma és jele, melynek végső célja, hogy egészen konkrétan segítse felismerni és enyhíteni a rászorulókat, valamint a nélkülözők szenvedéseit.²²

²⁰ FERENC PÁPA 2015. december 8-án megnyitotta az Irgalmasság rendkívüli Szentévet, és ugyancsak az argentin pápa vezette be a világegyház liturgikus naptárába, a Szegények világnapját.

²¹ PAPA FRANCESCO, *Omelia del Santo Padre Francesco nella messa del crisma*, 28 marzo 2013.

²² ALBERTINO, L.: *Catéchèse et diaconie*, 415.

Elvándorlók katekézise

Az új direktórium társadalmi kérdések iránti elköteleződését mi sem bizonyítja jobban, mint annak a globális válságnak a tárgyalása, mely a menekültek és kivándorlók millióinak életét, sorsát és jövőjét veszi fókusz alá. A dokumentum nem az okokat, illetve a folyamatokat fejt ki, mint inkább az egyház irányelveit fogalmazza meg. Alapvető pasztorális-kateketikai feladatként rajzolódik ki a befogadás lelkiességének kétirányú formálása. Első a befogadó közösség nevelése, melyben a kilépő egyház modelljét követve megtapasztalható, hogy „az egyház mindig az Atya nyitott háza”.²³ Következő lépésként a bölcs megkülönböztetés segítségével az adott részegyháznak látnia kell, hogy kinek ajánlja fel a szolidaritás, kinek a katekumenális kísérés és kinek a szentségi közösség útját. Így képes az egyház – bárhol is legyen jelen a földön – „határok és országhatárok nélküli anya lenni és maradni”.²⁴

Az eredeti szépség útja

A katekézis tartalmát több forrás is meghatározza. Ilyen Isten ígéjének tanítása, a liturgia, a szentek életének gazdag üzenete, a teológiai kutatások, a kultúra, a Tanítóhivatal tanítása és egy újra felfedezett kateketikai háttér, a *via pulchritudinis*, vagyis a szépség útja. A bibliai kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy minden dicsőség és szépség forrása Isten, az egyetlen szépség pedig maga a Názáreti Jézus személye, akinek tanítása megigéző, szép, jó, örömteli és reményteli üzenet.²⁵

²³ EG 47.

²⁴ PAPA FRANCESCO: *Discorso del Santo Padre Francesco ai partecipanti al VII. Congresso mondiale della Pastorale dei migranti*

²⁵ KD 106–107. A direktórium ezen pontjának egyik teológiai háttérét lásd: Vö. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA CULTURA: *La via della bellezza. Cammino di evangelizzazione e di dialogo*

Az új evangelizáció által felfedezett terület a hit és a vallásos tapasztalat, az Istennel való találkozás és az imádság egyik előmozdítója. Ezen a tapasztalti úton a jó, az igaz és a szép együtt képesek megszólítani a kereső embert, aki alapvetően három módon csodálkozhat rá az eredeti szépségre: a természet, a művészet és a keresztény életszentség valóságában érheti el, ahol az alkotások és vonzó értékek párbeszédre hívnak.

A *via pulchritudinis* az első evangelizáció útját kínálja a mai egyháznak, mely azon munkálkodik, hogy mindjobban a hit ébresztésének és az Isten iránti érdeklődés felkeltésének eszköze lehessen. A jóra, az igazra és a szépre nevelő katekézis egyik kiemelt feladata, hogy felismerhetővé tegye a szépség igazi kritériumait. Amikor ezen szempontokat keressük, a direktórium egyértelműen fogalmaz: „Minden szépség az Istennel való találkozást segítő ösvény lehet, de hitelességének kritériuma nem lehet pusztán esztétikai. Meg kell különböztetni az igazi szépséget a látszólag szép, de üres, vagy akár ártalmas formáktól, mint amilyen a tiltott gyümölcs a földi paradicsomban (vö. Ter 3,6).”²⁶

A fentiekben a korszakváltás öt kritikus területét és korunk katekézisének egy új útját mutattuk be. Ezzel nem merítettük ki az új direktórium által kínált szempontokat és módszereket, csupán azokat húztuk alá, amelyek a dokumentum egészét tekintve és a kor társadalmi jellemzőihez igazodva lényegesek lehetnek.

A katekéta missziós tanítvány és tanú

A katekéta olyan keresztény, akinek Isten különleges hivatást adott, hogy részt vegyen a hitátadás lelkipásztori szolgálatában.²⁷ Ő az, akinek a feladata pótolhatatlan, és ugyancsak ő az, aki a

²⁶ KD 108.

²⁷ Katekétaként tekintünk a püspökre, aki az első katekéta; a papra, aki a katekézis koordinátora és ösztönzője; a diakónusra és a megszentelt személyekre és a világi katekétákra. Vö. KD 114–129.

legközvetlenebb módon találkozik a tanítványok életével. A dokumentum szavai szerint a katekéta a hit tanúja, jel és kísérelő, aki személyes istenkapcsolatából merít és felfrissíti a tanítványok életét. A katekéta személye, tevékenysége élő igehirdetés: ő az Atya arca, hangja és szava. Ő egyszerre műsztagógikus tanítvány és kilépő mester, aki folyamatosan formálódik a Jézussal megélt kapcsolatában.

A missziós identitás nem csak az egyházi tevékenységekre, de a katekéta személyére is érvényes. Ferenc pápa az *Evangelii Gaudium* apostoli buzdításában úgy fogalmaz: „én egy missziós küldetés vagyok ezen a földön és ezért vagyok a világban”.²⁸ A katekéta, akinek a hivatása a Jézus Krisztussal való találkozásból születik, egy missziós tanítvány, aki meghívást kapott és küldetése van arra, hogy ébresszen, ültessen, neveljen és kísérjen.

Katekétának lenni tehát misszió, olyan küldetés, mellyel kapcsolatban a direktórium arra buzdít, hogy az evangélium újdonságát merészen, hangosan és erővel hirdessék.²⁹ Ehhez elengedhetetlenül igaz – beleértve a katekézis legkülönbözőbb formáit is –, hogy minden igehirdetést meg kell előzőn az ige megélése. A missziós lelkület táplálója maga Krisztus, és a vele való találkozásból erősödik meg a katekéta küldetése is. A krisztusi misszióknak van egy kikerülhetetlen jellemzője, mely az odaajándékozás, az átadás és az átváltoztatás lelkiségében gyökerezik, vagyis eucharisztikus jellegű. A csodálatos csere (*admirabile commercium*) a katekétát is új emberré formálja, akinek a hivatása eucharisztikus hivatás.

A direktórium „új katekétája” és képzésének kritériumai

Arra a kérdésre, hogy ki a katekéta, a direktórium alapos választ kínál. Ehhez kapcsolódva a jövőben minden katekétaképzésnek alapul kell vennie a dokumentum szempontjait, mint képzési

²⁸ EG 273.

²⁹ KD 163.

kritériumrendszert, és programjait ennek tükrében kell felépítenie. A Katekézis Direktóriuma kiemeli egy nagyon lényeges elemet: a minőséget. Nem alapszempont, de megjegyzi: „nyilvánvaló tehát, hogy a katekétaképzés különleges figyelmet igényel, hiszen a lelkipásztorkodás minősége azokon múlik, akik azt végzik”.³⁰ A minőség tehát nem egyszerűen egy akadémiai kritérium, ma már a kvalifikált képzés feltétele, mely meghatározhatja a jövőbeli lelkipásztori tevékenységek formáit és hatékonyságát.

A katekétaszolgálat hivatás-lét, feladata hasonlónak válni Krisztushoz.³¹ Ez a hivatás-lét Isten akaratából születik, és az imádság által növekszik, nem az aktivizmus és az eredmények jelölik ki az útját, hanem az Istennel való kapcsolatában válik igazán eredetivé. Ha nem így történe, öncélúvá válna és öncélú cselekvésbe fulladna, ezért ellene kell szegülni e kísértésnek, és meg kell tanulni inkább „lenni”, mint állandóan „tenni”.³²

A direktorium katekétáról alkotott képe egy összetett és aktualizált, a kor igényeihez alkalmazkodó katekétát feltételez. Jelen esetben nem „új katekétáról” beszélünk és nem is az identitását érintjük, hanem szolgálatának új területeit, a képzés új dimenzióit, a katekéta lét meghatározó szempontjait emeljük ki.

A katekéta lét személyes és közösségi dimenziói

A katekézis egyházi tevékenység, melyben a katekéta lét feltételezi a közösségi dimenziót, a képzés pedig illeszkedik a csoport és műhelymunka kritériumaihoz. Az egyetemi oktatás részeként helyet kell kapjon az outdoor jellegű, kooperatív és tapasztalati képzés is. A képzés minősége függ annak szakmai és missziós jellegétől is. Ez utóbbit, mint alapvető dimenziót emeli ki a

³⁰ KD 130

³¹ Ezt támasztja alá FERENC PÁPA május 11-én közzé tett *Antiquum* ministerium kezdetű motu proprioja, vagyis a maga kezdeményezte dokumentum, mellyel megalapította a világi katekétaszolgálatot.

³² NMI 15.

direktorium. Mivel a katekéta egész létével a missziós parancsra válaszol, tanúságot tesz, bevezet az egyház életébe, közvetít, szolgál és kísér, ezért a képzési programnak ezekre pasztorális-missziós elemekre is reflektálnia kell.

Minden képzés, amely a katekétaszolgálatra kíván felkészíteni, arra törekszik, hogy az interperszonális kapcsolatteremtést is elősegítse. A másokkal való együttműködés képessége az evangelizáció origója: megszólítani, meghívni, tanítani, megosztani, ünnepelni, ezek mind a szolgálat egészét átjáró tevékenységek. A katekéta nem intézményi munkakört lát el, hanem átlépi a természetes életterek határait, mint az iskola, a család vagy a plébánia területe. Ő teremt ma kapcsolatot e három közeg között, rajta keresztül találkozik a lelkipásztor, a nevelői közeg és család közössége.

Tudás és kezdeményezőképeség

A harmadik képzési szempont a tudás, mely nem csupán a teológiai ismereteket jelenti, hanem a humántudományokban és a spirituális, vagyis a lelkiéletben való elmélyülést is. A katekétának ismerni kell az ember lélektani jellemzőit, képessé kell váljon arra, hogy alkalmazza ismereteit, a kommunikációs módszereket, valamint vállalja a digitális térben való jártasságot. Röviden, a direktorium arra hív, hogy hitét ismerő, átimádkozott és azt továbbadni képes katekétákat képezzünk.

Az utolsó szempont a szakmai tevékenységre irányuló képesség kibontása. A katekéta az ige hirdetője, a rábízottak nevelője és ő az, aki elősegíti a hit fejlődését. Ezért kiemelendő a katekéta vezető és kezdeményező szerepe, aki egyszerre találkozik a személy és a csoport valóságával, annak dinamikájával. A katekétának magának is fejlesztenie kell saját készségeit, ehhez pedig önreflexióra és külső visszajelzésre van szüksége. A szolgálat során csak kísér, de a kísérés megjelenik olyan formában is, mint szolgálatának alapvető módszere. A kísérés nem maradhat csak módszer,

magatartássá kell formálódnia, hogy képes legyen meghallgatni, empátiával szegődni mások mellé, úton lenni és továbblépni.

A direktórium irányelveiből kiderül, hogy az intézményi és közösségi modell mint képzési helyszínek kiegészítik egymást. Az első az ismeretek garanciája, a második pedig a szolgálat kiteljesedésének helye. A tanítványi identitás tehát nem a képzésből vezethető le, hiszen a katekéta hivatást nem a megszerzett tudás idézi elő, hanem maga Isten hívása ébreszti fel az ember szívében.

Összegző kitekintés

A 2020-ban megjelent egyetemes Direktórium a katekézis témáját három részben és azon belül tizenkét fejezetben tárgyalja. Teológiai háttere több évtizednyi kateketikai irodalom gazdag tanítását és tapasztalatát dolgozta fel, de a közelmúlt pasztorális megújulásának irányvonalai is ugyanúgy érvényesülnek. A dokumentum teológiáját áthatja a Ferenc pápa által írt *Evangelii Gaudium* apostoli buzdítás tanítása, valamint helyet kapnak benne a pápa által felszínre hozott témák és problémakörök is. Az idén 10 éves pápai írásban ismertetett egyház és jövőkép nem csak címszavakban jelenik meg, de sokszor a részletek szintjén is olvashatjuk azokat, mely jelzi, hogy korunk katekézisének hátterében a „ferenci mentalitás”³³ által megfogalmazott kritériumok kiemelt hangsúllyal bírnak.

A direktórium bátran tárgyalja azokat a társadalmi kihívásokat, melyek az evangelizáció számos területét meghatározzák, és megpróbál segítséget nyújtani a hitre nevelés gyakorlatához.

³³ FERENC PÁPA teológiai gondolkodása és gesztusnyelvezete kifejezésére sajátos elnevezések születtek, mint ferenci jelenség vagy a ferenci mentalitás. A magyar teológiában nem megszokott megközelítés, mégis élünk ezekkel a már gyakorlatban lévő terminusokkal. Vö. ORTH, S.: *Dove andrà Papa Francesco. Breve bilancio nel quarto anno di pontificato in Il Regno-Attualità* 6, pp. 130–131.

Határozottan képviseli, hogy az első igehirdetés és a kérésigma megkerülhetetlen szempontot jelentenek a katekézis folyamatában. A katekéta identitása ma már összetettebb valóság és kompetenciaterképét nem csupán a szakmai kritériumrendszer, de az evangelizációs környezet formálhatja. Mint missziós tanítvány egész létevel hitet ébreszt, műsztagógikus tanú és mester, aki tanításával bevezetést nyújt az egyház életébe. A pápa katekézis iránti figyelmét nemcsak a Direktórium megjelenése, de a 2021-ben megjelent „*Antiquum ministerium*” kezdetű *motu proprio* is aktualizálja, melynek üzenete, hogy a katekéta továbbra is az evangelizáció egyik kiemelt cselekvője és szereplője marad.

Az itt bemutatott Katekézis Direktórium a jelen és a következő generációk katekézisének alapvető kritériumait fekteti le, melyek együttes célja sokkal több mint csupán direktívákban gondolkodni. A direktórium az evangélium reményéről és hirdetéséről beszél, a missziós parancsból fakadó személyi és közösségi feladatainkat strukturálja, de ugyanakkor bátran szembe mer nézni az evangelizáció előtt álló aktuális vagy közeledő kihívásokkal. A keresztény remény számára a szembenézés kevés, mindez csak a jelent képes megragadni, az evangelizáció bátor jövőbetekintést kíván: „*prófeciára nyitott egyházat*”.³⁴ Ferenc pápa nem egyszerűen egy teológiai kifejezést alkotott, inkább egy belső magatartásmódot, bátor jövőbetekintést szorgalmaz, új látásmódot, melyet az evangélium alakít ki az emberben. A profeciára nyitott egyház és benne a katekézis gyakorlata egy új, evangelizációs korszak előtt áll. Erre az új korszakra ad kateketikai útmutatást a korszakváltás jelzővel fémjelzett Katekézis Direktórium.

³⁴ MKPK, *Őszentsége Ferenc pápa magyarországi apostoli látogatásán elmondott beszédei*.

Rövidítések

AG Ad Gentes
 CD Christus Dominus
 EN Evangelii Nuntiandi
 EG Evangelii Gaudium
 GE Gravissimum Educationis
 KD A Katekézis Direktórium
 LS Laudato Si
 NMI Novo Millennio Ineunte
 SC Sacrosanctum Concilium

Bibliográfia

- A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, Szent István Társulat, Budapest 2000.
- SINODO DEI VESCOVI XIII ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA, *La nuova evangelizzazione per la trasmissione della fede cristiana. Lineamenta*, LEV, Città del Vaticano, 2011.
- FERENC PÁPA: *Evangelii Gaudium. Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*, 2014.
- KASPER, W.: *La sfida della nuova evangelizzazione. Impulsi per la rivitalizzazione della fede*, Queriniana, Brescia, 2012, pp. 28–36.
- GIOVANNI PAOLO II, *Omelia durante la santa Messa nel Santuario della Santa Croce a Mogila (Polonia)*, 9 giugno 1979, in 71 (AAS) 10, 864–869;
- BERGOGLIO, J.: *Isten a városban*, Korda Kiadó, Kecskemét 2014.
- FERENC PÁPA: *Discorso del Santo Padre Francesco ai partecipanti al Congresso Internazionale della Pastorale delle grandi città, 27 novembre 2014*, in [www.vatican.va](http://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141127_pastorale-grandi-citta.html) https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141127_pastorale-grandi-citta.html (2023. 09. 24.)
- FERENC PÁPA: *Omelia del Santo Padre Francesco nella messa del crisma*, 28 marzo 2013, in [www.vatican.va](http://www.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messa-crismale.html) https://www.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messa-crismale.html (2023. 09. 01.)
- ALBERTINO, I.: *Catéchèse et diaconie dans la mission ecclésiale*, in *Lumen Vitae* 65, 2010. 4, 409–420.

- PAPA FRANCESCO: *Discorso del Santo Padre Francesco ai partecipanti al VII. Congresso mondiale della Pastorale dei migranti*, 21 novembre 2014, in [www.vatican.va](http://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141121_congresso-pastorale-migranti.html) https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141121_congresso-pastorale-migranti.html
- PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA CULTURA: *La Via pulchritudinis, cammino di evangelizzazione e di dialogo (Via pulchritudinis, az evangelizáció és a párbeszéd útja)* Urbaniana University Press, Roma, 2006.
- PAPA FRANCESCO: *Antiquum ministerium. Litterae Apostolicae motu proprio datae* in 133 (AAS) 6., 527–533.
- ORTH, S.: *Dove andrà Pap Francesco. Breve bilancio nel quattro anno di pontificato* in *Il Regno-Attualità* (2017) 6, pp. 130–131.
- MKPK, *Őszentsége Ferenc pápa magyarországi apostoli látogatásán elmondott beszédei*, Magyar Kurír, Budapest 2023.